

PASSIÓ PEL JOC

ÈPOCA MODERNA

L'AFICIÓ DESFERMADA PER LES APOSTES A LA CATALUNYA MODERNA

Un dels trets més característics dels catalans del segle XVIII és la seva passió desmesurada pel joc. En una societat molt marcada pels cicles laborals i el calendari religiós, la gent va trobar en aquest entreteniment el seu gran espai de lleure i diversió. A banda de les cases particulars, Barcelona disposava d'una bona xarxa de cases d'apostes i trinquets on es podien practicar tota mena de jocs d'atzar i esportius.

PER JAUME CLOTET, AMB L'ASSESSORAMENT D'ALBERT GARCIA-ESPUCHE

La capital catalana tenia, a la primeria del segle XVIII, uns trenta-cinc trinquets; un per cada mil habitants. Trobem aquesta proporció en altres ciutats europees, fet que demostra que l'afició a jugar era un fenomen d'abast continental. L'expansió de la cultura del joc per Catalunya va lligada a la consolidació definitiva dels nuclis urbans. En el cas de Barcelona, l'obertura econòmica de la ciutat i el trànsit constant de persones, moltes d'elles forasteres, va convertir el joc i el lleure en quelcom estructural de la ciutat, i per això el Consell de Cent va regular-ne la pràctica i va afavorir l'obertura de trinquets regulats, dels quals obtenia taxes i impostos. A més, els jugadors pertanyien a totes les classes socials, i sovint els jocs preferits per les classes benestants s'acabaven estenent a la resta de la població.

JOCS DINS I FORA DE CASA

Hi havia dues grans categories de jocs: els jocs físics i els jocs de taula.

Els primers eren molt populars, es practicaven en espais establerts de control fàcil i concentraven sempre un públic nombrós. Als jocs de taula, per la seva banda, s'hi jugava arreu de la ciutat, en espais públics i privats, i quasi sempre estaven vinculats a les apostes econòmiques. Precisament aquestes juguesques amb diners van alarmar les autoritats, sobretot a causa de la misèria que causava en molts apostadors i per la conflictivitat social que sovint duia aparellada. Per aquesta raó, les autoritats van intentar eradicar algunes tipologies de joc, sobretot determinats jocs de daus i cartes.

Tot i així, aquests primers intents de suprimir els jocs més nocius van ser infructuosos i els veguers reials van procurar llavors equilibrar aquestes pràctiques establint indrets i horaris, i també la quantitat màxima que es podia apostar. Per exemple, es va fixar que no es podia jugar a daus a les tavernes ni als hostals, sobretot després de les oracions del capvespre. Està documentat que l'any 1700 Rafael Casanova, molt abans de ser nomenat conseller en cap de Barcelona, va dirigir un procés contra el taverner Sebastià Colom per permetre el joc al seu establiment.

EL JOC DE LES LLISTES

Un dels jocs d'apostes més perseguits per les autoritats civils i eclesiàstiques era les anomenades *l·listes*, que no eren altra cosa que la confecció de llistes de persones que, segons l'apostador, serien escollides per a determinats càrrecs gremials o governamentals. Hi havia una versió religiosa, per la qual la gent apostava diners a veure quins serien els

FACIN APOSTES!

Aquesta pintura de la sèrie *Vida d'un calavera* de William Hogarth mostra una sala de joc al barri londinenc del Soho. L'ambient a les cases d'apostes catalanes de la primeria del segle XVIII no devia ser gaire diferent.

L'any 1700 Rafael de Casanova, abans de ser nomenat conseller en cap, va dirigir un procés contra el taverner Sebastià Colom per permetre el joc al seu establiment

Els tramosos feien servir daus trucats o algunes cartes lleugerament més llargues per indicar quins naips eren els més bons i descartar, així, les cartes menys útils

sants següents que establiria l'Església. Les amenaces del bisbat d'excomunicar els apostadors no van tenir, segons sembla, gaire èxit. A banda de les juguesques econòmiques, la passió catalana pel joc va provocar esclats de violència a causa, sobretot, de les trampes que feien molts jugadors. Per exemple, l'any 1710 uns criats del comte d'Althan, un dels consellers més pròxims a l'arxiduc Carles d'Àustria, van agredir-se amb ganivets a causa d'una disputa per trampes en el joc. Lògicament, els catalans que es guanyaven la vida amb les juguesques tendien més a jugar fent trampes i molts d'ells acabaven davant dels tribunals quan se'ls enxampava. Els tramosos sovint feien servir daus trucats o algunes cartes lleugerament més llargues per indicar quins naips eren els més bons i descartar, així, les cartes menys útils.

EL JOC DE PILOTA

No és clar si el joc de pilota és originari de França o d'Itàlia, però no hi ha cap dubte que va ser al país gal on aquest joc va ser tan popular que va arribar a convertir-se en una mena d'esport nacional. Està documentada l'existència de més de 250 sales de *jeu de paume* a París a la primera del segle XVII, i se'n van arribar a comptar més de deu en un sol carrer. Les regles del joc eren pràcticament idèntiques a les del tennis actual, del qual és l'antecedent. Així, dos o quatre jugadors es posaven a banda i banda d'una xarxa penjada a mitja altura just al mig de l'àrea de joc. Tot i que hi havia versions que es jugaven amb la mà, la versió més popular del joc establí que els jugadors havien de fer servir raquetes de fusta amb els cordills fets de budell. Les pilotes, per la seva banda, eren fetes de pell d'anyell. El reglament fixava, com el tennis d'avui, una sèrie de jocs que calia guanyar per derrotar el contrari. De fet, ja es feia servir una numeració similar a l'actual: 15, 30, 45 i joc guanyat. Tot i que no hi ha unanimitat sobre la raó d'aquesta numeració, hi ha una teoria que diu que es feia servir un rellotge de referència, de manera que calia guanyar els quatre quarts d'una hora per vèncer un joc. Aquest esport es podia jugar tant a camp obert com en recintes tancats. En aquest cas, l'àrea de joc més habitual tenia trenta metres de llarg per deu d'amplada.

A Catalunya el joc va causar un gran impacte i també es van obrir sales especials per jugar-hi. A Barcelona com a mínim es podia jugar al joc de pilota

EL JOC DEL VOLANT
El bàdminton va néixer a l'Índia a mitjan segle XIX. Abans, els infants, com el que pinta Williams en el segle XVIII, jugaven a una versió similar amb volants fets de suro i plomes.

en una vintena de trinquets. El joc no va escapar a la passió catalana per les apostes, de manera que sempre que es disputava una partida de pilota hi havia un nombrós públic que feia juguesques sobre qui seria el guanyador. També els jugadors hi tenien una implicació econòmica, atès que la tradició manava que l'equip perdedor pagava el lloguer de la sala i el dinar que aplegava després els jugadors rivals.

EL JOC DE L'AUCA

Un dels jocs més populars a què es jugava a Barcelona durant els segles XVII i XVIII era el joc de l'auca. Era bàsicament un joc d'atzar que consistia a extreure petites boles d'una bossa, dins de les quals hi havia un nombre i una imatge. Aquests nombres, amb les imatges corresponents, també estaven estampats sobre un tauler, on s'anaven col·locant els que sortien. En conseqüència, cada vegada hi havia menys boles a la bossa i les probabilitats de predir quin nombre seria extret eren més altes. Els jugadors (i també els espectadors) apostaven força diners per veure quin nombre seria el següent a ser extret de la bossa. Com en altres casos, les autoritats van intentar limitar el volum de les apostes per evitar la ruïna econòmica de molts jugadors i les batusses que acostumaven a produir-se en els trinquets i les tavernes.

Quan es jugava a l'auca a les llars, moltes vegades les apostes no eren amb diners reals, sinó amb pellofes o altres elements innocents. En aquests casos era habitual que els nens també hi juguessin,

PHOTOMASA

empeltant-se d'aquesta manera de l'afició al joc i l'aposta que tenia la societat barcelonina.

Malgrat la tendència a vincular el joc de l'auca amb el joc de l'oca, són absolutament diferents i no tenen relació entre ells. El joc de l'auca, que té més punts en comú amb el joc de la ruleta o el bingo, és un entreteniment absolutament originari de Catalunya, nascut possiblement durant el segle XVI, mentre que el joc de l'oca va néixer, segons tots els indicis, a Florència durant aquell mateix segle. El joc de l'auca es va escampar ràpidament per Europa i està documentat que el mateix rei Lluís XIV de França n'era un gran jugador.

EL JOC DE L'ARGOLLA

Aquest joc va néixer al sud d'Itàlia, on ja era popular a mitjan segle XVI, i la seva expansió pels països mediterranis va ser molt ràpida. Tal com indica el seu nom originari, *pallamaglio*, el joc consistia a donar cops amb un mall llarg a una bola per tal de fer-la passar per sota d'uns arquets en el mínim nombre de tocs possible. Els actuals esports del golf i el croquet tenen el seu origen en aquest joc, que va aixecar passions a Barcelona a partir del segle XVII. Com que el joc utilitza diverses peces, a Catalunya va rebre molts noms; a banda de *joc de l'argolla*, també apareix documentat amb les denominacions de *palamall*, *joc dels arquets*, *joc de boles* i *joc de trucs*. Tot i que la versió clàssica enfrontava dues persones, hi havia moltes modalitats de joc i permetia competir fins a divuit jugadors.

Aquest joc requeria un espai de joc considerable, que estava limitat per fustons per evitar que la bola sortís del terreny de joc. En conseqüència, al joc de l'argolla s'hi jugava dins dels trinquets, tot i que a vegades s'aixecaven circuits desmuntables en altres indrets. Amb el temps, aquests llocs van adoptar el nom del joc. A Londres hi ha un carrer que encara avui té el nom oficial de Pall Mall en record al joc que s'hi jugava des del segle XVII. ■

LES PEDRADES

UN PASSATEMPS D'ALT RISC

A Barcelona també hi havia una distracció absolutament singular i estrafolària: les pedrades. Aquesta activitat, com el seu nom indica, no era altra cosa que una pugna entre dues persones o dos bàndols, que consistia a llançar-se pedres per torns fins que un dels dos contendents abandonés el combat. Aquest joc, si és que en podem dir així, aplegava moltíssims espectadors i solia practicar-se, per necessitats d'espai i matèria primera, fora de les muralles de la ciutat. Captivats per la febre de les apostes, els espectadors feien juguesques sobre qui seria el vencedor, fet que convertia les pedrades en un gran negoci.

JUGAR A MATAR

Lògicament, les pedrades produïen ferits greus i fins i tot algun mort. La reacció de les autoritats civils i religioses va ser implacable. El bisbat de Barcelona va condemnar les pedrades en diverses ocasions i va amenaçar d'excomunicar no solament els participants, sinó també els espectadors. Tot i així, la reacció oficial va ser tan contundent com poc efectiva. Si bé les pedrades estaven prohibides, la seva pràctica va continuar i aplegava sempre un públic entusiasta. Per exemple, l'any 1701 el bisbe Benet Sala lamentava que malgrat les prohibicions "lo sobredit diabolich exercici de les pedradas age sobreviscut, succehint algunas morts repentinas".

BATALLES DE TARONGES I CAMELS

Tot i que hi ha molt poca informació relativa a les pedrades, per la seva condició d'activitat perseguida i no reglada, sí que tenim alguns indicis de quin era el seu origen. Segons Albert García Espuche, amb tota probabilitat tenia el seu precedent en les batalles de taronges que es feien durant els Carnestoltes, de la mateixa manera que avui, en alguns indrets, es fan batalles de caramels.

JAUME CLOTET ÉS PERIODISTA.
ALBERT GARCÍA-ESPUCHE ÉS HISTORIADOR.

PER SABER-NE MÉS

■ DIVERSOS AUTORS. *Jocs, trinquets i jugadors. Barcelona 1700*. Barcelona: MUHBA, 2009.

■ CARLIER, YVES; BERNARD-TAMBOUR, THIERRY. *Jeu des rois, roi des jeux. Le jeu de paume en France*. París: RNM, 2001.